

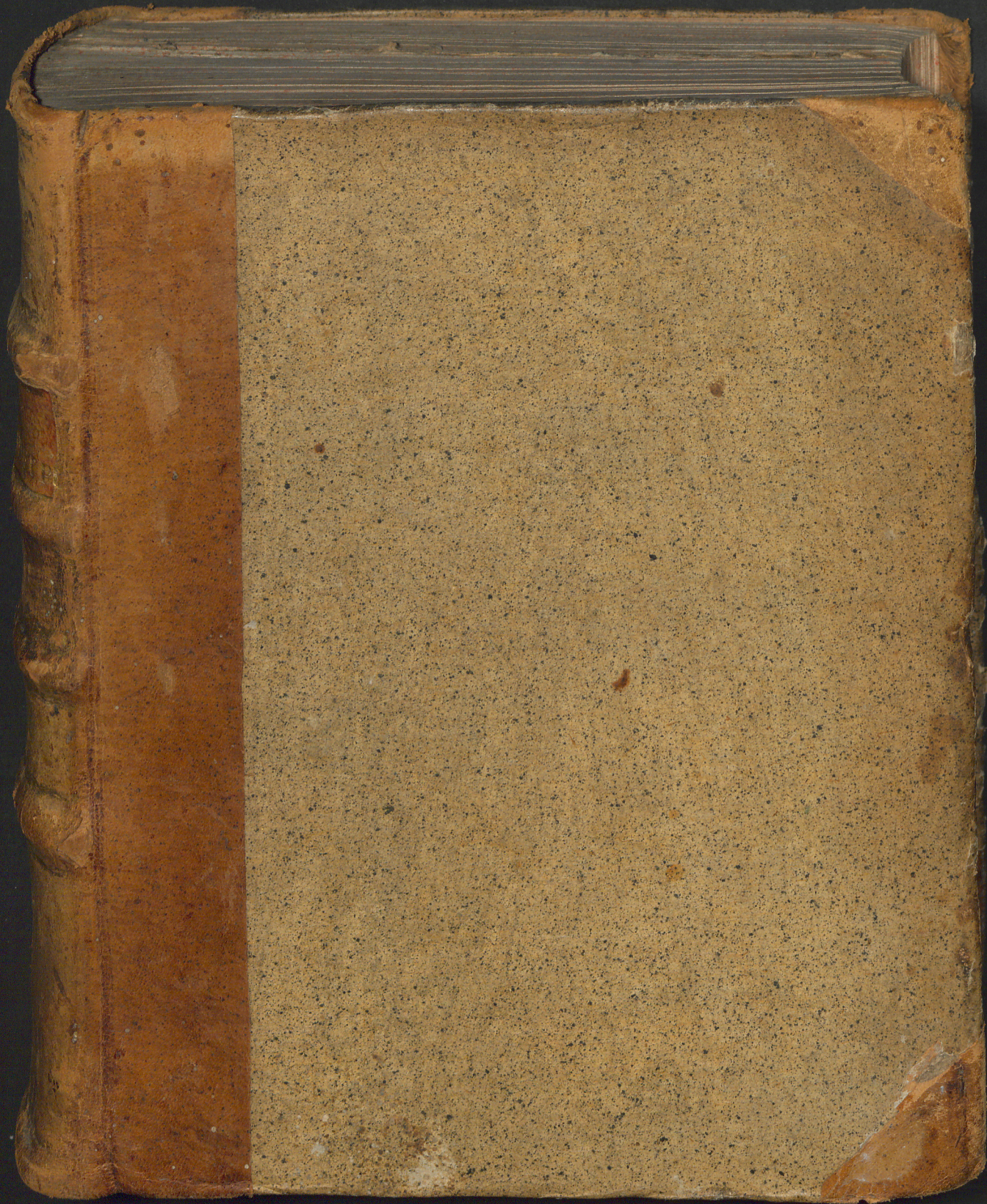
Rectore Magnificentissimo, Serenissimo Principe Ac Domino, Dn. Friderico Avgvsto ... De Fvndamento Venerationis Dei Religiosae, Adversvs Hobbesivm Disseret

Vitembergae: Literis Christiani Gerdessii, [1706]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn104711285X>

Druck Freier Zugang

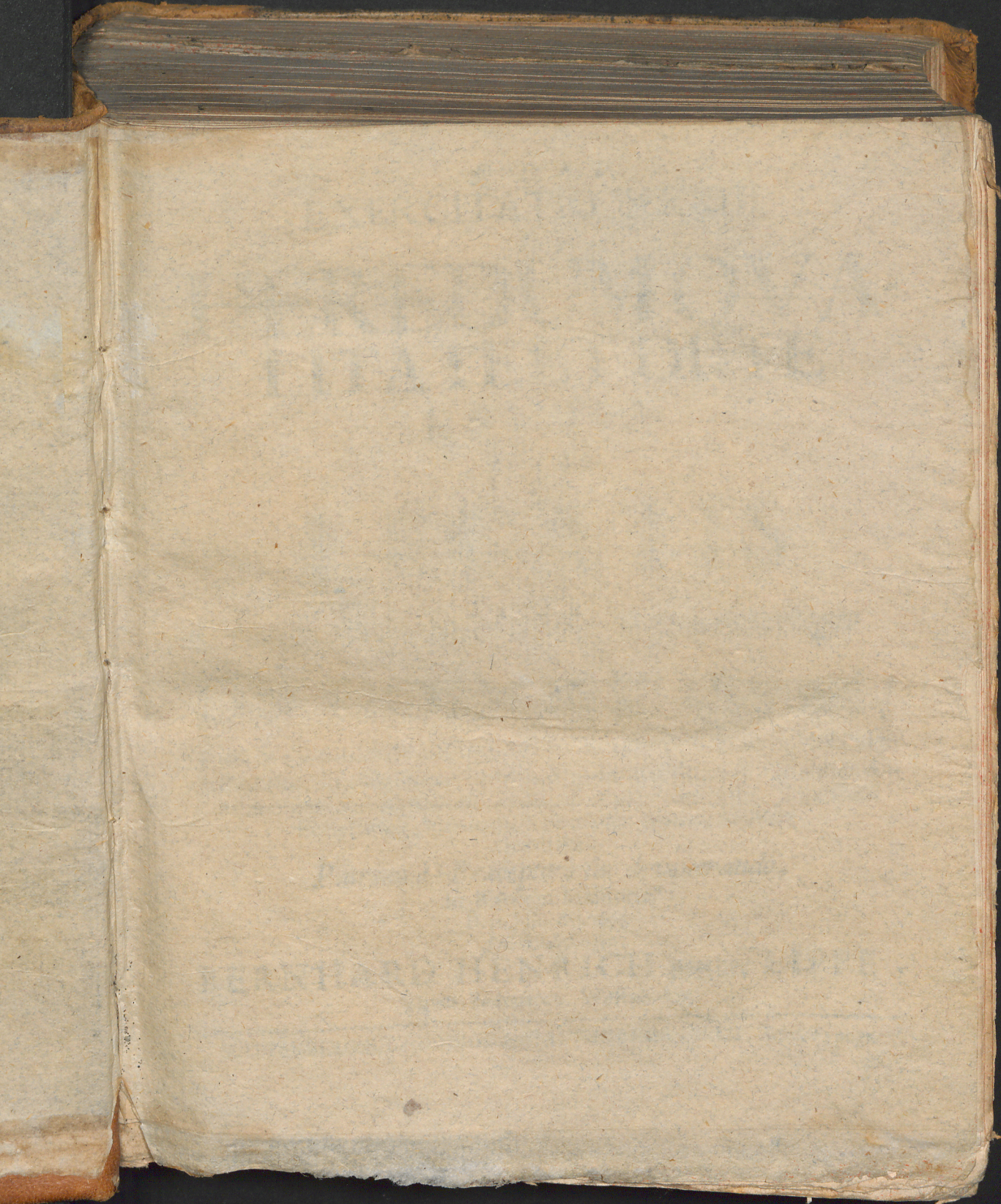

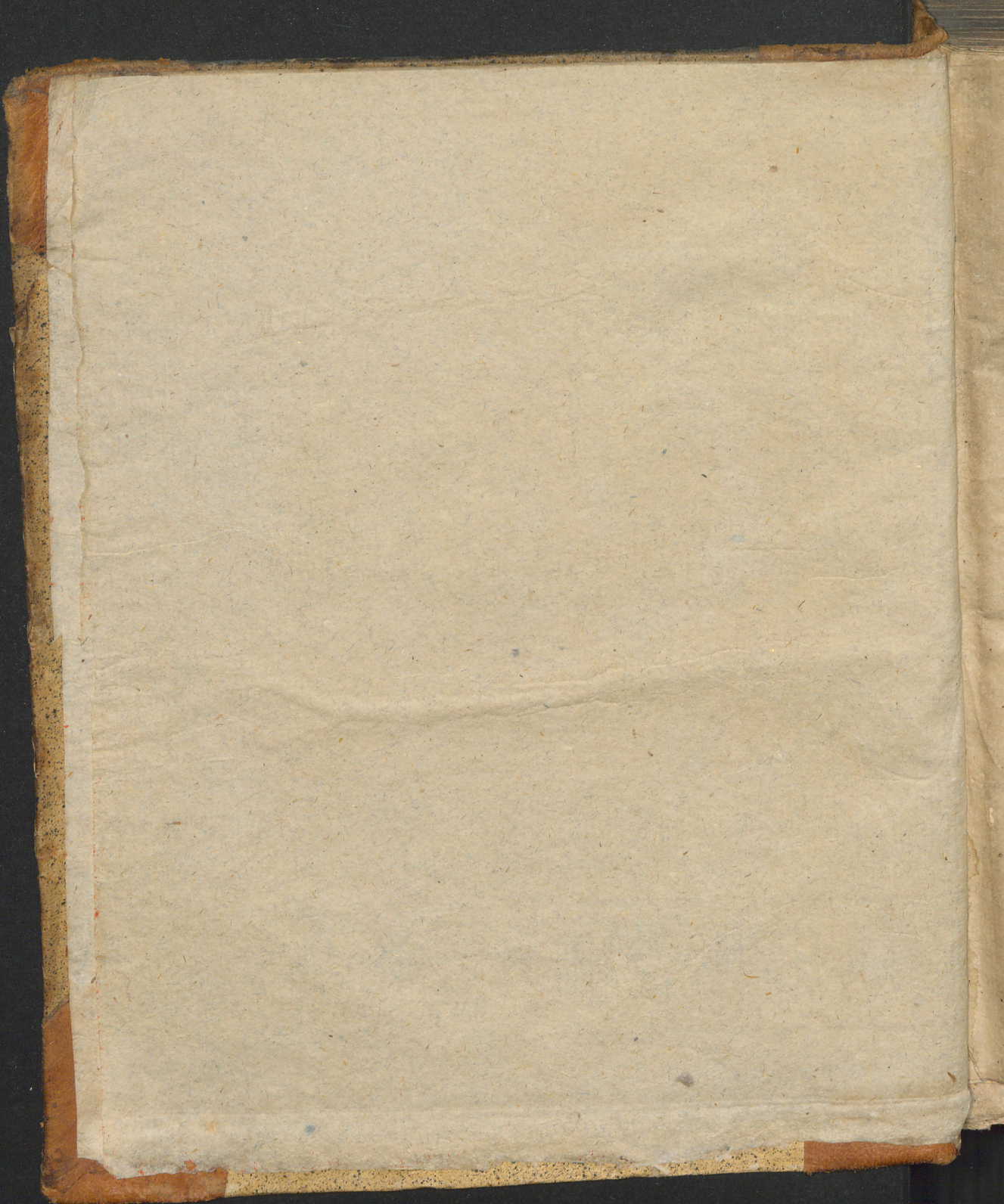
Universitäts
Bibliothek
Rostock

http://purl.uni-rostock.de/rostdok/ppn104711285X/phys_0001

DFG

7.
K. K. 2 (170.)

2. D. B. V. 11
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO AVGVSTO,
PRINCIPE REGIO ELECTORAT. SAX.
HEREDE ET RELIQA,

DE

**FVNDAMENTO
VENERATIONIS
DEI RELIGIOSAE,
ADVERSVS HOBBSIVM**

DISSERET

PRAESES

M. IACOBVS STAALKOPFF,
SEDINO-POMERANVS,

COMMILITONE

CHRISTOPHORO SCHORISCHIO,
SORA-LVSATO,

IN ACROATERIO MINORI.

D. XXVIII. APRIL. MDCCVI.

VITEMBERGAE,

LITERIS CHRISTIANI GERDESII.

RECTOR MAGNIFICENTISSIMO
FRANCISCO PRINCIPIS DE DOMINO
DN. FRIDRICO AUGUSTO
PRINCIPIS BRUNSVICENSIS
HEREDIS ET REGIS
DE
FUNDAMENTO
VENTRATIONIS
DEI RELIGIOSAE
ADVERSUS HOBBSIVM
DISSERT
PRAESES
M. IACOBVS STAALKOPFF
SEDINO-POMERANVS
COMMISSIONE
CHRISTOPHORO SCHORISCHIO
SORA-IVSATO
IN ACADEMIA MINORA
D. XVII. APRIL. MDCCCL.
LITAEIS CHRISTIANI GERDESII
KITEMBERGAE

IESV FORTVNANTE.

L

Vpremo rerum omnium moderatori cultum aliquem deberi, ipsum rectae rationis dictamen ac Iuris Naturalis omnium hominum cordibus insculpti, principium dicitur. Quod tamen eo accipi nolim, ac si hominem simulac lucem adspexerit, statim notitiam de DEI cultu actualem habere censeam; id saltem statuens: creaturae rationali ab ipso mox ortu suo, inditam esse aliquam habitudinem, ac propensionem huic Propositioni: **DEVS EST COLENDVS** assentiendi. Ut clarius mentem meam exponam, res eodem sese habere modo mihi quidem uidetur, uti se habet cum notitia DEI naturali insita. Quemadmodum enim illa non consistit in actuali existentiae diuinae cognitione; sed tantum in eiusmodi procliuitate habituali ui cuius, homo rationis usu atque exercitio gaudens, terminis Enunciationis huius: **DEUS EST** intellectis, absque ulla dubitatione aut expectata ulteriori explicatione uel demonstratione, confestim in assensum ruere tenetur; ita etiam simulac alicui qui ratione uti potest, haec Positio: **DEVS EST COLENDVS** proponitur, ille statim citra ullam tergiversationem asserto huic assentiri cogitur

A 2

tur

tur. Quae cum satis clara sint, ac praeterea nobilissima illa Doctrinae Moralis pars quae de Cultu Diuino praecipit, a uiris celeberrimis atque doctissimis (a) satis superque exposita sit, ei generaliter pertractandae immorari superuacaneum duco, de fundamento tantum uenerationis DEI religiosae paucula quaedam pro ingenii modulo commentaturus. Ac quum HOBBSIVM praecipue in praesens impu-

(a) *Nominare hic sufficiet IO. CHRISTOPH. BECMANVM in Conspectu & lineis Doctrinae Moralis Magnif. Dominum ROEHRENSEE in Dissert. de Obligatione ad Cultum Numinis. Excellentiss. Dominum D. ROESERVM in Insit. Moral. Libr. I. Cap. IV. Viros Admodum Reuerendos atque Amplissimos Dn. M. SAMVELEM LVCIVM & Dn. M. CHRISTIANVM REUTERVM in peculiaribus Dissertationibus Praeceptores omnis obseruantiae ac submissionis cultu deuenerandos. LAMBERTVM a VELTHVYSEN in Tract. de Cultu Naturali. PETRVM CHAVVINVM libr. II. Tract. de Religione Naturali. Quibus addendus erit GERARDVS de VRIES, qui eleganter etiam pro more suo hac de re in Exercit. Rational. Exercit. XV. & XVI. disseruit. Fusus ea se persecuturum promisit in Phil. Morali ex primis I. N. elementis deducenda cuius spem fecit Exercit. XV. pag. 112. & in praefat. ad Exercit. de Lege Naturae. Quam tamen fidem datam, utrum liberauerit uir celeberrimus mihi equidem non constat; ut tamen illud si nondum factum est propediem fiat, non possum non, cum omnibus qui uirtutem & in hoste laudandam esse censent, serio optare. Neque tamen silentio prorsus praetereundus erit HOBBSIVS, utpote qui Cap. XV. Cuius praecleara quaedam de cultu Dei tradit, licet nihilominus caute propter uarios infimul admixtos errores sit legendus. Quapropter idem quod Simon Episcopus de notis ad Versionem Belgicam Bibliorum iudicauit, de Hobbii quoque libro affirmari poterit, esse scilicet in illo bona, esse quaedam mediocria, esse mala multa.*

pugnandum mihi sumserim, in eo, supremo Numine clementer annuente, ita sum uersaturus, ut sententia eiusdem breuiter & candide proposita, ea de re quid sentiam misis omnibus ambagibus aperiam, adductisque quae pro me militare uidentur rationibus, responsiones ad argumenta Aduersarii subiungam.

II.

Cogitata autem Philosophi Malmesburiensis in quae iam iam inquirere constitui recensiturus, de uita ipsius ac ceteris opinionum quas fuit monstris, quaedam addere superfedeo, cum copiose satis luculenterque ea de re actum sit ab aliis. (b) Sententia uero summi huius Philosophi haec est: fundamentum cultus diuini inde accersendum esse, quod potentiae Numinis nemo resistere queat. Locus hanc in rem extat satis clarus in Ciuis Cap. XV. §. V. *In regno naturali inquit regnandi & puniendi eos qui leges suas uolant, ius Deo est a sola potentia irresistibili: et quibusdam de statu naturali potissimum agentibus interiectis: Iis igitur quorum potentiae resisti non potest, et per consequens DEO omnipotenti ius dominandi ab ipsa potentia derivatur. Repetit deinde haec §. VII. asserens: Obligationem ad praestandam ipsi (DEO)*

A 3

obe-

(b) *Vitam Hobbessii literis consignauit quidam Anonymus (quem tamen SEBAST. KORTHOLTUS, Radulphum Bathurstium, uocat) typisque excudi curauit Carolo poli 1681. in 12. In qua commentatione ita uersatus est, ut omnes res gestas et fata Hobbessii, studia nempe, scripta, Defensores, Aduersarios &c. recensuerit. Iungendus huic erit DANIEL HARTNACIUS in continuatione Micraelii pag. 2228, qui praemisssa Philosophi huius uita, dogmata eiusdem ex libris eius excerpta lectori sistit. Quod pariter praestiterunt CHRIST. KORTHOLTUS P. II. Tract. de tribus Impost. Magnis. FALKIUS in Daemonol. Dissert. I. pag. 5. seq. Dissert. III. pag. 54. seqq. et FRIDERICVS SPANHEMIVS Filius in Appendice ad Elenchum Controuers. pag. 624. seqq.*

obedientiam incumbere hominibus propter imbecillitatem. Plura non affero : exceptioni saltem quae facile moueri poterat, occurrendum hic esse sentio. Verba scilicet ex Hobbesio allata, in conuenienter adducta esse : neque id probare quod debebant, me quippe statuere ab Hobbesio fundamentum uenerationis Dei religiosae ab irresistibili Numinis potentia deduci, cum tamen citata uerba non de cultu sed potius de dominio Dei loquantur : adeoque si aliquid euincant, id saltem euincere : fundamentum domini diuini esse irrefistibilem Dei potentiam. Enimuero respondetur : quum domini diuini fundamentum sit irrefistibilis Numinis potentia, etiam subiectionis quae in homine datur, fundamentum erit eadem irrefistibilis Dei potentia : quodcunque enim est fundamentum domini, idem illud etiam est fundamentum subiectionis. Exemplo rem declarabo : fundamentum proximum domini paterni in filium, uel ratio fundandi est generatio : propter hanc enim generationem Pater imperat filio, eadem tamen etiam generatio, fundamentum subiectionis & obsequii in filio est, quia enim filius genitus est a patre ipsi obedientiam praestare tenetur. Pari ratione cum dominio diuino est comparatum. Si nempe Deus ideo imperat, quoniam tali est instructus potentia cui nemo resistere ualet, ideo etiam homo Deo est subiectus, quia nimirum ipsius potentiae pariter resistere nequit : quam quoque mentem Hobbesii esse patet ex uerbis ultimo loco adductis. Homo igitur ex sententia Philosophi nostri Deo propter irrefistibilem eius potentiam est subiectus, quare propter hanc quoque rationem subiectionem suam Deo testari debet : quod alio modo fieri non potest, quam per submissam summi rerum omnium arbitri uenerationem, quae nil aliud quam signum & testimonium subiectionis nostrae qua DEO obnoxii sumus, dici debet. Manet ergo haec sententia Hobbesii : fundamentum cultus diuini esse irrefistibilem Numinis potentiam.

III.

Quae opinio cum satis lubrico fundamento niti uideatur, aliam eligendam esse ipsa cultus DEO debiti natura atque ratio suadet. Cum enim ille, sit ueneratio Numinis cum amore & obsequio coniuncta, liquido patebit fundamentum eiusdem non ab irresistibili Dei potentia arcesendum; sed potius ab infinita diuinarum perfectionum praestantia, ὑπεροχῇ, et excellentia, esse deducendum. Vbi notanter dixi *fundamentum*, quo ipso simul tacite distinctionem inter *fundamentum*, et *rationem fundandi*, quam Rationalis Philosophiae Scriptores tradunt innui. Ut adeoque iam in applicatione fundamentum cultus nil aliud sit, quam causa et ratio remota, propter quam homo Deum colit, et Deus ab homine colitur: et hoc independentis, infinitae, aeternae, omnipotentis etc. diuinae essentiae et diuinorum Attributorum excellentiam supra dixi. Ab hoc fundamento differt *ratio fundandi*, quae cum per proximum fundamentum, et actuale fundamenti remoti applicationem definiatur, nulla alia in cultu diuino erit statuenda, quam actualis illa beneficiorum collatio quae ex infinita benignitatis diuinae scaturigine in nos miseros homines profluxerunt. Sic e. gr. Creatio, Conseruatio etc. commode dici poterunt ratio fundandi, uel fundamentum proximum uenerationis Dei quae ab homine proficiscitur religiosae. Creatura quippe rationalis, dum infinitis his beneficiis, citra omne meritum suum, ex sola superabundanti gratia, ab illo huius uniuersitatis Parente se maectatam esse sentit, non potest non, eo ipso firmissimum in animo suo deprehendere obligationis uinculum, ui cuius morali uelut necessitate, ad Deum colendum obstringitur. Consideratio igitur summorum Dei beneficiorum, causae quidem impulsuuae ad amorem Dei rationem habet proximae, minime uero respectu dignitatis praecipuae, ultimae, ac summae. Homini nempe Deum esse colendum in animo suo statuente, et in rationem huius cultus inquirenti, statim benefacta a Deo ipsi ex-

hita

hibita occurrunt, iure gratitudinis reciprocum amorem postulantia. Si uero amor iste mercenarii nomine venire non debet, hic subsistere homo nequit; sed ulterius causam beneficiorum, quae in ipsum Supremum contulit Numen indagare tenetur, quam ipsam beneficentissimam et perfectissimam Dei naturam deprehendet: quae idcirco, ut eam etiam in se, ac propter se diligit, et in ea ultimo acquiescat, optimo iure meretur.

IV.

Rem non alio quam recensito sese habere modo, ipsa cultus in genere spectati natura, firmisimis euincit argumentis. Omnis nimirum honor uel cultus, consistit in ueneratione obiecti alicuius orta ex opinione perfectionis, in subiecto quod colitur reperiundae: ut adeo omnis cultus in praestantia perfectionum rei colendae fundetur. Ex quo etiam fit, ut inter homines ii qui ceteros eximiis dotibus superant, tanto afficiantur honore, quantum uirtus ipsorum in excelso posita meretur. Paria de Deo dici posse incipias ire quis ausit? nisi eo ipso turpissimo crimine despectus diuinarum perfectionum, se uelit polluere. Quae enim unquam tam ferrea aut stupida reperietur mens, quae non ad conspectum diuinorum Attributorum, ad illam diuinae essentiae lucem, ad illum diuinae excellentiae fulgorem obstupefceret et deuotissimaque animi ueneratione haec talia prosequenda esse statueret? Quis non considerata absoluta illa Dei Independentia, secundum quam neminem priorem se, qui ipsi esse suum largitus sit agnoscit; sed a seipso modo tamen ab omni causalitate longissime remoto essentiam suam habet, attonitus miraretur? Quis non cumulo illo diuinarum perfectionum penitus et attentius perpenso, ad colendum Deum Ens perfectissimum non tam alliceretur quam potius raperetur? Cui non Aeternitas, Sapientia, Omnipotentia etc. humillimam aliquam submissionem extorquerent? Mentem illum captum existimarem, qui non ab-

solu-

solutissimam illam & perfectissimam Omnisufficiantiam
Immortalis Numinis, ui cuius sibi soli sufficit ac nulla
alia re praeter et extra se indiget, dignam iudicaret, ut
eius intuitu Deum summo amore complectendum esse,
arbitraretur. Diuinam porro Maiestatem si uel aliqua
saltem ratione contemplari, atque de ea balbutire quis
uelit, statim uidebit summam ei ab hominibus, quibus
sola obsequii gloria relicta est, deberi aestimationem.
Principes in quibus imaginem tantum aliqualem sum-
mae suae Maiestatis rerum omnium Conditor relucere
uoluit, et qui exiguo saltem si cum eo conferantur iu-
bare corruscant colimus, et suspicimus: sordidi propter
ea Numinis futuri essemus contemplatores nisi etiam
tali quam meretur, diuinam Maiestatem cultu affice-
remus. Eadem profecto laborarem infania, qua ille
omnium prudentiorum iudicio corruptus esse censere-
tur, qui debilem lunae fulgorem summis depraedicare
laudibus, pellucidissimum ex aduerso solis splendorem
uerbis minuere auderet. Eleganter proinde hanc in
rem disseruit, aureae eloquentiae Pater IO. CHRYS-
SOSTOMVS Constantinopolitanorum Episcopus
longe celeberrimus in Psalmum CXLIV. scribens. *Si
quis unumquodque eorum (scil. beneficiorum de quibus
in antecedentibus egerat) enumeret, incidet in ineffabile pe-
lagus beneficiorum, et uidebit quot nominibus sit DEO obno-
xius. Non solum autem propter haec, sed etiam propter Ma-
iestatem eius gloriae, propter substantiam ab omni interitu
alienam: nam etiam propter eam debetur ei a nobis gloria
et benedictio et perpetua gratiarum actio, cultus et ministe-
rium.* Pulcherrime etiam haec exposuit Gargettius ille
Sapiens EPICVRVS: Deum colendum esse dicens
propter Maiestatem eius eximiam, singularemque na-
turam. Cui assentitur PORPHYRIUS MAL-
CHVS Sec. III. post Christum natum Philosophus
B
fatis

fatis celebris : Deum sacrificiis etiam propter ipsius
ὑπεροχὴν honorandum esse contendens.

V.

Ipsi igitur sapientiores Ethnicorum haec perspexerunt sententiamque meam sibi defendendam sumferunt ; sed plura adhuc adsunt argumenta pro me militancia, quae proinde iam sum prolaturus. Scriptores quippe Philosophiae Primae, in Capite quod Bonitatem tradit sequentem afferunt Canonem : *Omne bonum est appetibile.* Cuius etiam Axiomatis hunc dicunt esse sensum : omne bonum posse appeti propter bonitatem suam : ut adeo appetibilitatis causa sit ipsa rei alicuius bonitas, et bonitas illa sine hac appetibilitate tanquam consequente aliquo esse non possit. Quae regula Philosophica cum de omni Ente Metaphysico, i. e. positivo, reali, actuali, per se, et incomplexo ualeat, de DEO quoque cui Entis Metaphysici definitio competit, uera erit. Quinimo rem omni carere dubio satis docet atque demonstrat, trita illa et recepta Ontologorum distinctio bonitatis in bonitatem per essentiam et per participationem : dum priorem soli DEO ; posteriorem uero omnibus rebus creatis tribuunt. Si igitur Deo competit bonitas per essentiam, si Deus est bonitatis omnis fons atque origo, cur non appetibilitas quae omnis boni consequens ipsi tribuenda ? cur non propter hanc bonitatem propter praestantiam et excellentiam essentiae suae submissa ueneratione prosequendus ? cur non haec infinita bonitas fundamentum cultus diuini statuenda ? Propter bonitatem uidelicet suam Deus est appetibilis, et ex hac appetibilitate deinceps fuit actualis illa appetitio : si nimirum hoc non esset, frustranea et inanis foret ista appetibilitas cum
frustra

frustra sit illa potentia quae nunquam traducitur in actum. Haec uero appetitio Numinis ab homine profecta in nulla re alia consistere potest, quam in cultu, cum non alius quis praeter hunc Deum appetendi datur modus. Quibus ita disputatis ad oculum patet, summam essentiae diuinae bonitatem, causam remotam dici posse appetitionis Dei, in homine reperiundae, exerentisque sese per submissam uenerationem benignissimo Numini debitam.

VI.

Accedit et hoc, quod illi qui ita sentiunt, eas non experiantur difficultates, quibus eorum sententia premitur, qui solam collationem diuinorum beneficiorum pro fundamento cultus uenditant. Dum enim Deum, non ut Deum sed tantum intuitu beneficiorum ueneramur, non tam Deum, quam potius commoda nostra amare uidemur, qui tamen amor uno nomine mercenarius, diuinaeque essentiae prorsus in conueniens est. Confirmantur ex contrario asserto et ea, quae PETRVS CHAVVINVS de philautia tanquam causa omnium humanarum actionum differit et ad uenerationem supremi Numinis insimul applicat. Ipsa Auctoris uerba, cum sint iusto prolixiora hic afferre nolo, uideri tamen illa poterunt P. III. Libr. de Relig. Naturali Cap. I. p. 325. seqq. Vtrum autem de facto an uero de iure ea quae uir clarissimus protulit intelligenda sint, disputari potest. Imbecillitas quidem ingenii certi quid hac de re definire non permitit; nihilominus tamen si dicere liceat quod sentio, uirum doctissimum hic de facto et consuetudine hominum, minime uero de iure loqui persuasum habeo. Cum enim Chauuinus hoc ipso in loco infinitam naturam

ram atque ἐξοχήν Dei tanquam fundamentum cultus alleget, et aliis etiam in locis utpote Cap. III. P. I. p. 24. et alibi id doceat ueram auctoris quae supra tradita est sententiam fuisse, tantum abest ut credam, ut potius uirum celeberrimum eandem recensere saltem uoluisset statuam. Quicquid autem huius sit siue ita senserit uir Cl. sine non; falsum tamen illud ab eo commemoratum placitum esse, nemo non uidebit, qui paulo curatius penes animum reputarit suum, homines quoque rem quampiam amore prosequi posse, etsi nullum inde ad se redundaturum commodum uel sperare saltem queant. Ceterum id nonnunquam penes homines omnia suis unice utilitatibus metientes, usu uenire uti non nego; ita apud omnes eundem aequum morem obtinere penitus inficias eo.

VII.

Tantum itaque abest, ut cultus DEI ex amore hominum proprio tantum oriatur; ut potius summa diuinae essentiae ὑπεροχή, fundamentum eiusdem optimo iure saluetur. Virtutem etiam in se ac propter se, nullo ad praemia et poenas habito respectu excolendam esse Moralium Doctores tradunt. Quare si uirtuti ea tribuitur essentiae praesentia qua cultores suos ad se propter seipsam amplectendam allicit, cur non Dei qui omnium uirtutum Auctor ac Stator est, excellens essentiae bonitas sufficiens sit, creaturas racionales ad discernendum sibi cultum mouere? Licet enim uti in aliis, ita et hic argumentationem a minori ad maius fore, certissime habeo persuasum. Spinosisimus ille SPINOZA neminem, Deum odio habere posse dicit (d) quae quidem assertio etsi simpliciter non procedat;

(d) Prop. XVIII. P. V. Ethices cui hoc etiam subiunxit
Corollarium: Amor erga Deum in odium uerti nequit.

cedat ; id tamen affirmare ausim, hominem perfectiones diuinas pia meditatione contemplantem, DEVM odio habere non posse ; sed potius a praestantia diuinae essentiae ad eam colendam rapi atque stimulari.

VIII.

Diuerfa longe ab his HOBBIUS docet supra §. II. a me recensita, quaeque iamiam erunt expendenda. Nituntur autem ea, quanta quanta sunt, figmento quod sibi de statu naturali hostili et illegali concepit. Quod fundamentum si subuertatur, sua sponte ea quae eidem superstructa sunt corruent et collabentur. Cum autem illud a uiris celeberrimis dudum sit destructum id tantum dicere liceat, statum hunc quem sibi finxit HOBBIUS naturalem, ipsis diuiniorem literis, et rectae etiam rationi aduersari. Scripturae contrariatur : utpote quae alia longe de statu hominum primaeuo tradit : dictamini rectae rationis repugnat, quod nempe contraria huic statui, omnium mentibus inscripta ostendit principia, non ad bellum omnium in omnes ; sed mutuam potius beneuolentiam blande atque suauiter unumquemque mouentia. Lex quippe naturae omnes omnino homines obligans, unicuique mortalium hanc praescribit regulam : Neminem esse laedendum, suum autem cuique esse tribuendum. Ex quo adeo consequitur, statum hunc non esse illegalem, cum detur naturalis lex, quae ut mandatum superioris nempe DEI, cuilibet obligationem ad eam obseruandam imponere potest.

IX.

Infirmo propterea innititur fundamento placitum HOBBSII, causam dominii diuini erga homines, uel cultus hominum erga Deum irresistibilem Numinis potentiam statuentis : infirmum ergo et ipsum erit. Paucis praecipua excutiam. In regno Dei naturali regnandi et puniendi eos qui leges suas uiolant ius Deo est a sola potentia irresistibili inquit Hobbius l. supra §. II. cit. Quod itaque de dominio in genere disse-ruit : *in statu hominum naturali potentiam certam et irresistibilem, ius conferre regendi, imperandique in eos qui resistere nequeunt, (e)* id ab ipso in uerbis modo citatis ad dominium Dei applicari uidemus. Quamobrem non possum non mirari, qua ratione Vir acutus et magni ingenii qualis fuit HOBBSIUS, id, fundamentum dominii constituere potuerit, in quo tamen homines a brutis, ad dominium nihilominus incapacibus, longe superantur. Inconsiderate igitur in illa re uersatus est Philosophus noster, quare ipsi etiam dicam scripsit Illustri PVENDORFIVS, ac perperam haec ab eo asseri demonstrauit. (f)

X.

Confudit praeterea HOBBSIUS obligationem cum coactione, in sua de fundamento adorationis Dei religiosae positione. Ea enim quae assertit id saltem probant, irresistibili Numinis potentia homines ad se colendum compelli atque cogi posse, minime uero legitimam obligationis originem tradunt. Haec quippe qualitas moralis est, per quam quis praestare aut admittere-

(e) *Ciuis* Cap. I. §. 14. p. m. 17.

(f) *Libr. I. de I. N. et G. Cap. VI. §. 10.*

mittere, uel pati quid tenetur: potentia autem irresistibilis, uiribus et robore nititur, quae tamen physicum quid sunt, adeoque morale quid, qualis est obligatio, ex irresistibili potentia tanquam physico quodam ortum habere nequit, cum effectus sequatur conditionem causae quatenus causa est.

XI.

Non ergo DEO ius est a sola potentia irresistibili: neque enim benignissimum Numen, cum hominibus quibus libertatem dedit irresistibiliter; sed modo tam diuinae essentiae liberrimae, quam naturae humanae libertatem amanti, congruo et conuenienti agit. Neque etiam DEVS hominem punire potuisset, si non peccasset, quod affirmat Aduersarius, eoque in capite cum IO. MACCOVIO, MOSE AMYRALDO GVILELMO TVVISO, RHETORFORTE SZYDLOVIO, ex absoluto DEI iure in homines, absolutoque decreto id deducuntibus consentire uideatur. Quorum tamen omnium sententiae dudum a nostratibus Theologis erroris conuictae et damnatae fuerunt. Concedi equidem potest, DEVM habere irresistibilem potentiam et illimitatum in homines ius ab extra i. e. ut nemo eum in ius vocare possit, cui rationem reddere teneatur quare ita et non aliter agat, idem tamen illud ius quodammodo ut ita loqui liceat limitatum est ab intra, nempe ab ipsa essentiali DEI iustitia, aliisque diuinis attributis, quae DEVS negare nequit. Temperamentum igitur diuinae potentiae, iustitiae, misericordiae etc. sedulo hic est attendendum. Conferatur Illustris Academiae Gryphiswaldensis Pro-Cancellarius Perpetuus DN. D. MAYER VS (g) et Excellentissimus DN. Prof. SCHROEER VS. (h)

XII.

(g) In *Dissert. Select. Dissert. I. pag. 25.*

(h) In *Dissert. de Priuat. Grat. Diuinae §. 8. 9. 10. seqq.*

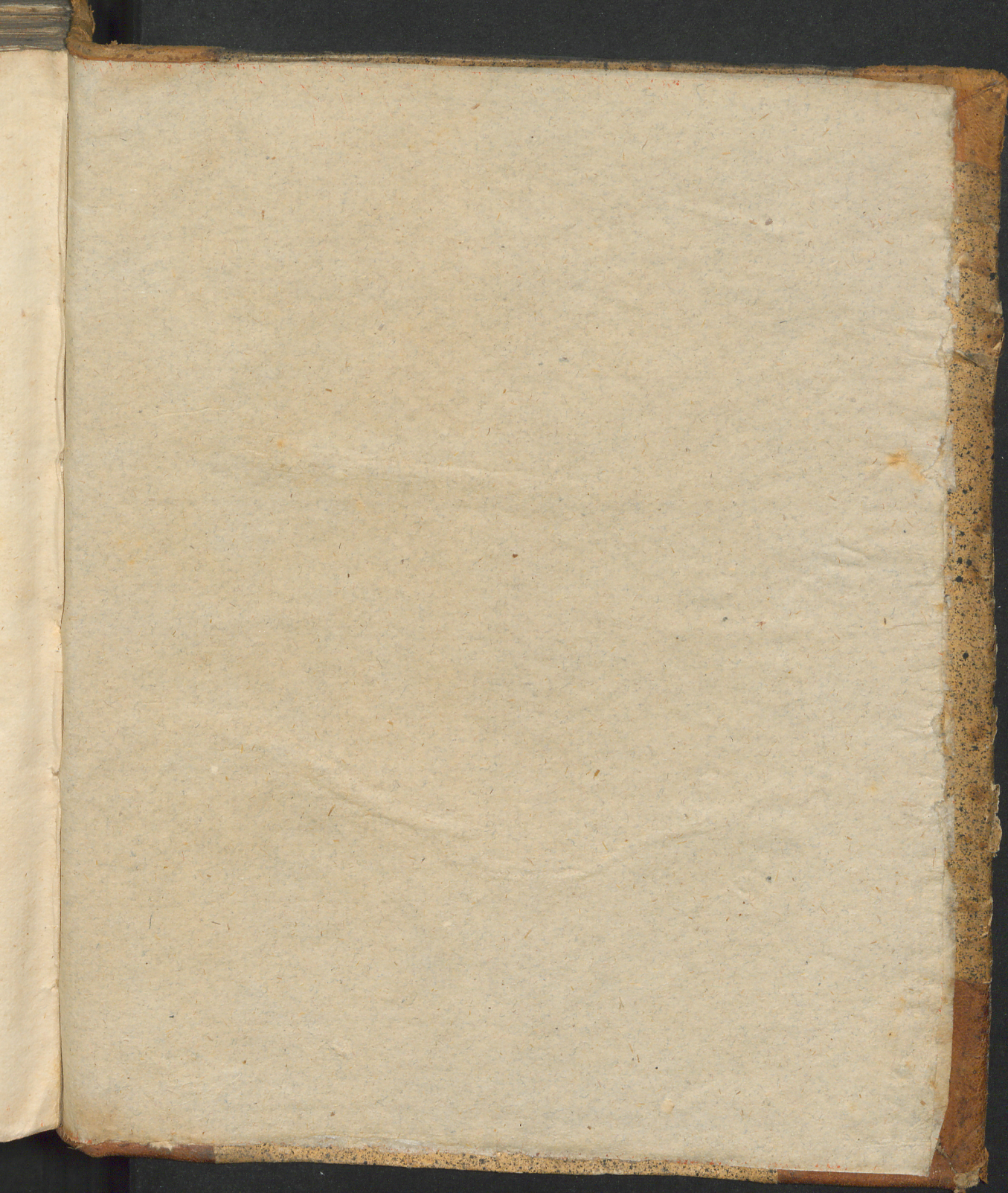
XII.

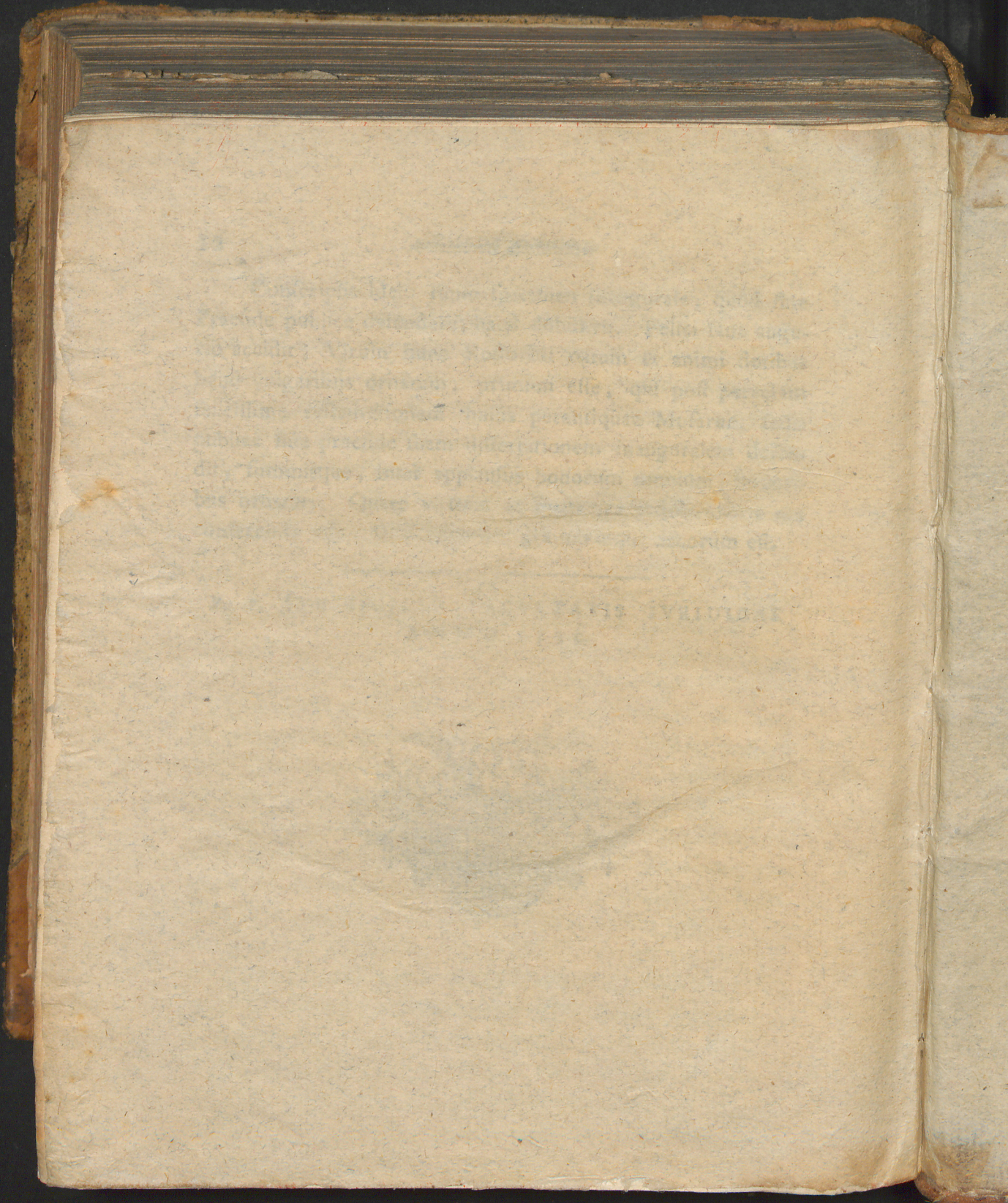
Absurda quae ex Hobbesiana oriuntur sententia congescit, iisdemque breuiter equidem solide nihilominus eandem confutauit Celeberr. VRIESIVS, cuius uerba afferre haud praeter rem erit. Ita autem ille: *Errat Hobbesius uehementer, quando religiosae uenerationis fundamentum reuocat ad solam irresistibilem DEI potentiam. Quo ipso omnis genuinae pietatis basin penitus subuertit. Etenim si in solius potentiae existimatione consistat honor, utique seruilis metus fuerit unica et uera religio qui tamen poenae tantum formidinem non uirtutis amorem generare aptus est. Nisi forte pessimi quique ipsique adeo Diaboli, DEVM rite honorare credendi sint; quippe qui non possunt non agnoscere, et aestimare uim irresistibilem Numinis, cuius potentem manum sentiunt atque experiuntur. Excusandi saltem in tantum iuxta hanc hypothesein Indi, quando se cultum Diabolo deferre profitentur, eo fine ne noceat. (i)*

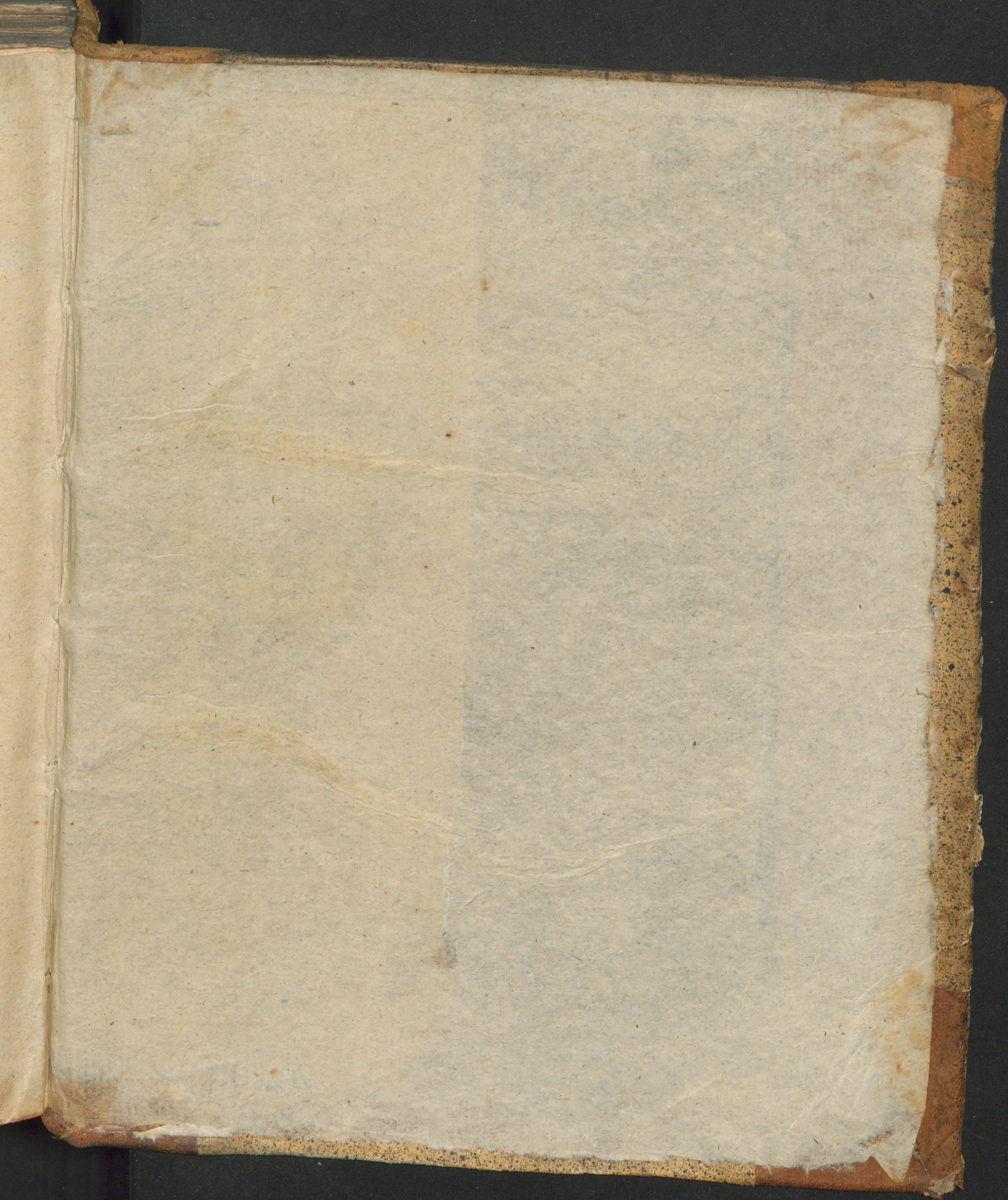
T A N T V M.

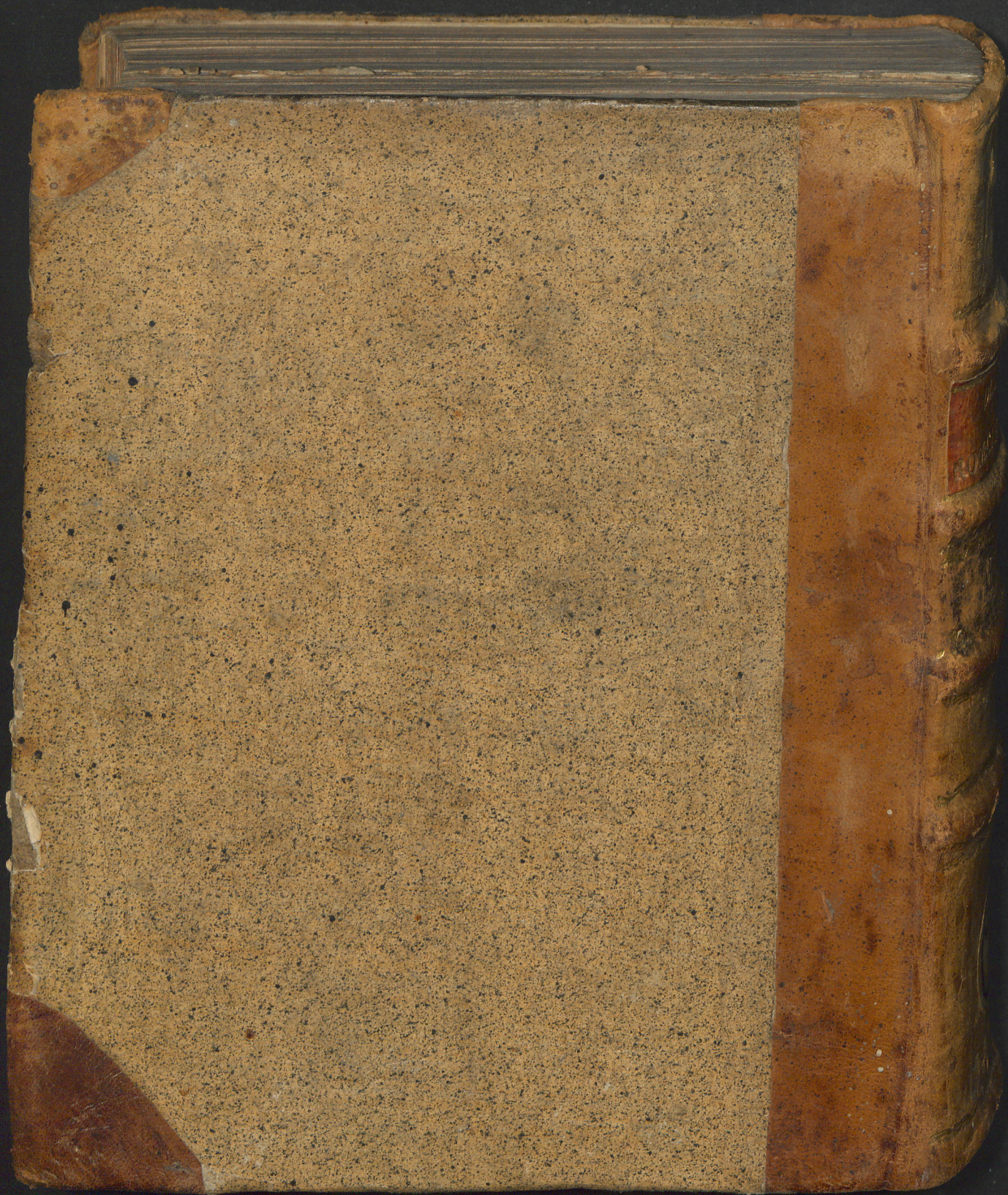
(i) Exercit. XVI. §. V. confer etiam eiusdem Dissert. de lege Naturae §. 13.

At
tia conge
lominus
cuius uer
Errat Ho
tionis fu
potentiar
penitus
matione
unica et
dinem n
forte pe
honorare
scere, e
potenten
sanda
q

(i) Exer

XII.
x Hobbefiana oriuntur fenten-
ue breuiter equidem folide nihi-
futaui Celeberr. VRIESIUS,
id praeter rem erit. Ita autem ille:
*menter, quando religiofae uenera-
reuocat ad folam irrefiftibilem DEI
o omnis genuinae pietatis bafin
etenim fi in folius potentiae existi-
nor, utique feruilis metus fuerit
qui tamen poenae tantum formi-
amorem generare aptus eft. Nifi
ipfique adeo Diaboli, DEVM rite
t; quippe qui non poffunt non agno-
uim irrefiftibilem Numinis, cuius
ntiunt atque experiuntur. Excui-
ntum iuxta hanc hypothefin Indi,
um Diabolo deferre profiten-
eo fine ne noceat. (i)*

A N T V M.

confer etiam eiusdem Differt. de lege Na-
turae §. 13.

